

We Lwowie, d. 21. września 1909.

Alleg 540

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie podwyższenia gwarancyi kraju dla wkładek w galicyjskiej Kasie oszczędności we Lwowie.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z d. 7. listopada 1904. postanowił Wysoki Sejm zmieniając art. IV. uchwały swej z 27. lutego 1899. (Dz. u. kr. Nr. 35.) i z d. 18. listopada 1902. (Dz. u. kr. Nr. 100), że jak długo trwają gwarancya kraju w art. I. powyższej uchwały określona, nie może stan kapitałów wkładowych, w galicyjskiej Kasie oszczędności we Lwowie ulokowanych, przewyższać sumy 90,000.000 koron.

Po przytoczonej uchwale Wysokiego Sejmu podniosły się wkładki z końcem roku 1905 na 79,563.033 Kor. 65 h., z końcem roku 1906 na 81,622.348 Kor. 62 h., z końcem roku 1908 na 87,091.432 Kor. 54 h., a wreszcie z końcem lipca b. r. stan wkładek wynosił 89,188.158 K. 48 h. Z wyjątkiem roku 1907, w którego drugiej połowie z powodu powszechnego braku i niebywałej drożyzny gotówki nastąpił pewien stosunkowo nieznaczny ubytek, wykazują wkładki od r. 1904, jak w latach dawniejszych, stałą tendencję wzrostu. Nie powstrzymały go w roku bieżącym pogłoski wojenne i run w marcu b. r., bo już w ciągu następnych 4 miesięcy nowe wkładki ubytek nie tylko zrównoważyły, ale przewyższyły o przeszło 2,000.000 kor.

Przy podwyższonej od 1. września 1907. na cztery % od sta stopie wkładowej, o zawsze jeszcze niestałej i słabej tendencji zwykłej na targu efektów uzasadnionem jest przewidywanie, że napływ wkładek będzie trwał dalej. Zresztą nawet przy niezmienionym ich stanie musiałoby z niedalekim już końcem roku dopisanie procentów półrocznych około 1,500.000 koron wywołać przekroczenie statutowego maximum.

W ten sposób wyczerpaną zostanie przyznana wkładkom poręka kraju i z tego powodu galicyjska Kasa oszczędności wniosła obecnie prośbę do Wy-

działu krajowego o wyjednanie u Wysokiego Sejmu podwyższenia wymienionej poręki kraju ze sumy 90 na 120 milionów koron.

Galicyska Kasa oszczędności stanęłaby bowiem wobec ewentualności albo nieprzyjmowania dalszych wkładek albo też sztucznego obniżenia ich przez odpowiednią redukcję stopy procentowej.

Odmowa przyjmowania dalszych wkładek byłaby środkiem zbyt drastycznym, bo kwestyonowałaby rację bytu Kasy i z pewnością uczyniłaby ją na długie lata niepopularną. Byłby to zresztą środek trudny do przeprowadzenia. Stan wkładek bowiem zmienia się z każdym dniem skutkiem ich wycofywania, osiągnięte maximum może spaść jeszcze tego samego dnia. Raczej więc wypadałoby się uciec do redukcji wkładkowej stopy procentowej. Dyrekcya kasy zwraca jednak uwagę, że i ten sposób jest dla pomyślnego rozwoju instytucji niebezpiecznym. Przy kursie bowiem 4% efektów przeciętnie 95 za 100, a więc efektywnej ich stopie 4.2%, i wobec 4%-wej stopy pierwszorzędnych, zaś nawet 6%-wej stopy wkładkowej drugo i trzeciorzędnych instytucji wkładkowych zachodziłaby poważna obawa, że wrazie redukcji procentu od wkładek poniżej 4% odpływ starych wkładek musiałby się wzmóżyć znacznie, a nie byłoby ich czem zastąpić. Zniżenie zaś stopy tylko od wkładek nowych nie wstrzymałoby normalnego odpływu wkładek starych, a skutkiem braku nowych, stan wkładek musiałby wprawdzie powolniej, ale stale spadać.

Ograniczenie wkładek nie leży więc w interesie Kasy, przeciwnie Dyrekcya Kasy stwierdza, że rozwój jej i możność z czasem sanacji zawisły głównie od wydatnego i szybkiego wzrostu wkładek. Jak wynika z zamknięć rachunkowych, efektywny fundusz obrotowy Kasy — to jest bez części unieruchomionej nieproduktywnie w gmachu własnym i t. zw. „Interesach w likwidacji“ — dał po opocentowaniu całego kapitału wkładkowego i pokryciu wszystkich kosztów administracji nadwyżkę obrotową w r. 1908 w stosunku 0.749%, w r. 1907 — 0.820%, w r. 1907 — 0.654%. Wobec tego więc, że ewentualny przyrost kapitału wkładkowego nie pójdzie już na lokacje martwe lecz będzie lokowany fruktyfikacyjnie, a mimo przyrostu kapitału koszta administracji stosunkowo nieznacznej tylko mogą uleże zmianie. — Każde pomnożenie kapitału wkładkowego powiększy cyfrę rocznej nadwyżki obrotowej i polepszy jej stosunek do efektywnego kapitału obrotowego. Według obliczeń Dyrekcji Kasy — w dzisiejszych stosunkach każdy nowy milion kapitału wkładkowego reprezentuje dla Kasy najmniej nowych siedem tysięcy koron rocznie w czystej nadwyżce obrotowej.

W tem przekonaniu Zarząd Kasy nie szczędził zabiegów, aby kapitał wkładkowy powiększyć. Podwyższył więc stopę procentową na 4% już od 1-ego września 1907 i wprowadził tak zw. domowe kasy oszczędności, których jest przeszło 3.000 w ręku wkładkujących. Zastanawiał się też, czy dla książeczek wkładkowych Kasy, nie dałby się uzyskać w drodze ustawodawczej charakter pupilarny. Wobec braku jednak funduszu rezerwowego dałoby się to urzeczywistnić tylko wówczas, gdyby poręka kraju mogła przyjść w tym celu z pomocą i to tylko pod warunkiem, że byłaby bezwarunkową i trwałą, a więc gdyby zostało uchylone zarówno ograniczenie do pewnego maximum wkładek, jak i przewidziane w statucie (alin. 2. §. 2-go) możność jej cofnięcia.

Przedmiotem rozwagi Zarządu Kasy, było też potworzenie składnic we Lwowie, a dalej urządzenie filii kasowych w niektórych miastach prowincjonalnych, które brak solidnych instytucji kredytowych odczuwają, na razie jednak,

jak długo grozi Kasie co chwila przekroczenie dopuszczalnego maximum wkładek, projekty te nie dadzą się urzeczywistnić.

Obok tego, przedmiotem trwałej troski Zarządu było i jest, aby brak dochodów z kapitału wkładkowego, inwestowanego nieproduktywnie w interesach w likwidacji i w gmachu własnym (z końcem roku 1908 wynosił on łącznie 12,249.481 kor. 41 h.) także w innej drodze — o ile możności — zrównoważyć. Widoki na sprzedaż kopalń uważa Dyrekcya Kasy jako stanowczo stracone, a wobec stałego pogarszania się stosunków przemysłu ropnego, za sukces poczytać można, że udało się je wydzierzawić, zanim, w razie zastanowienia ruchu, zostałyby kompletnie zdeprecyonowane.

Nie mogąc sprzedać kopalń, rozważał Zarząd Kasy myśl uruchomienia uwięzionego w nich kapitału drogą zaciągnięcia pożyczki w obligacjach publicznych, lecz byłaby ona do przeprowadzenia tylko przy pomocy kraju, w formie poręki za obligacje przez Kasę emitowane, czy też emisji na ten cel obligacji własnych.

Gmach własny galic. Kasy oszczędności zajęty jest dziś przez biura, mieszkania dyrektorów i służby kasowej, a znaczna część podwórza przez stację elektryczną. Sfacya elektryczna Kasy zostaje z dniem 1. października b. r. zwinięta, a urządzenie jej przechodzi drogą sprzedaży na własność gminy m. Lwowa i najpóźniej do 15. października b. r. ma z gmachu Kasy zostać usuniętem. Zadaniem Kasy będzie wyzyskać opróżnić się mającą część podwórza.

Dyrekcya kasy zwraca dalej uwagę, że inne Kasy Oszczędności, jak w Gracu, Wiedniu, Pradze, Bernie i t. d., znajdują wydatną pomoc w kreowaniu zakładów emisji listów zastawnych, dla Galicyjskiej Kasy Oszczędności jest jeszcze to źródło dochodów narazie niedostępnem, gdyż uzyskanie potrzebnego w tym celu zezwolenia rządowego jest zależne od posiadania znacznego stosunkowo funduszu rezerwowego.

Okazuje się zatem, że na jakieś nadzwyczajne środki sanacyjne Kasa tylko w bardzo skąpej mierze liczyć może, a podwyższenie czystych nadwyżek obrotowych z normalnego statutowego obrotu, którego warunkiem jest przysporzenie wkładek, stanowi dla niej powolną wprawdzie, ale jedyną niemal sanację.

Pozostaje do omówienia ze stanowiska kraju kwestya ryzyka, połączonego ze wzrostem kapitału wkładkowego.

Co do tej sprawy Dyrekcya Kasy podnosi, że — jak z natury poręki wynika — powiększenie wkładek korzystne dla Kasy, nie może być szkodliwym dla kraju, jako dla poręczyciela. Powtóre ryzyko poręki zależy nietylko od wysokości poręczonej sumy, ale w wyższym jeszcze stopniu od stosunku jej do aktywów dłużnika. Odnośnie do galic. Kasy Oszczędności miarę tę tem słuszniej można stosować, że jej gospodarka przez wydelegowanych ze strony Wysokiego Sejmu członków Wydziału zostaje bez przerwy pod kontrolą kraju.

Według zamknięcia za rok 1908, główne grupy aktywów Kasy — pomijając lokacje drobne przeważnie natury przejściowej, przedstawiają się w sposób następujący:

a) Pożyczki hipoteczne na dobra, na realności miejskie, posiadłości wiejskie, reszty cen kupna, dóbr i realności odsprzedanych, dobra i realności nabyte, słowem lokacja hipoteczna, razem 47,462.932 koron 07 h. Miarę solidności tej lokacji jest, że od całego szeregu lat nie była Kasa w tem położeniu, żeby dla ratowania swej pretensji musiała nabyć którą ze stanowiących jej hipotekę

nieruchomości, a w ciągu ostatnich czterech lat odsprzedała nie tylko bez straty, ale niejednokrotnie z poważniejszym zyskiem nieruchomości dawniej nabyte, tak, że w obecnej chwili, żadnych dóbr ani realności miejskich w swym posiadaniu nie ma. Z 45 hipotek, które z końcem r. 1908 pozostały w egzekucyi, przeważna część została przed terminem licytacyjnym uregulowana; gdzie do licytacyjnej sprzedaży wyjątkowo przyszło, przeszły hipoteki w trzecie ręce za cenę, w której pretensya Kasy ze wszystkimi przynależnościami znalazła pokrycie. Lokacja ta jest więc bezwarunkowo pewną. To samo powiedzieć należy o

b) pożyczkach komunalnych 1,610.142 koron 06 h., Towarzystw zarobkowych i gospodarczych koron 79.500, spółek oszczędności i pożyczek koron 298.075, z których pierwsza kategoria jest jeszcze w znacznej części hipoteką subsydyjarnie zabezpieczoną. W tym dziale lokacyi nie miała dotąd Kasa nigdy strat do zarejestrowania;

c) zaliczki na zastaw terminowy efektów koron 696.815 50 h. i rachunki bieżące pokryte efektami koron 116.401. Wobec popularnego bezpieczeństwa efektów stanowiących ich podkład, straty są wykluczone. To samo dotyczy

d) efektów funduszu obrotowego 14,090.482 kor. 53 h. a z formalną tylko zmianą

e) wkładki w austr. Kasach oszczędności 1,162.112 kor. 40 h. poręczonych przez powiat, względnie gminę, które zobowiązane do publicznego składania rachunków i pozostając pod kontrolą rządu dają materialnie to samo co papiery popularne, bezpieczeństwo;

f) weksle 16,964.863 kor. 73 h. od ozasu ostatecznego pokrycia strat z weksli datujących się z przed roku 1899 odpisy w tym dziale lokacyi nie przekraczają rocznie 0.10—0.15% inwestowanego kapitału; bez ujmy więc dla pewności kapitału jego rentowność tylko o tyle się zmniejsza;

g) gmach własny 1,950.000 koron przedstawia pozycję zupełnie realną. Pozostają więc tylko

h) Interesa w likwidacyi 10,299.481 kor. 45 h. jako jedyna niepewna pozycja aktywów i do niej wyłącznie poręka kraju efektywnie się ogranicza.

Zarząd Kasy w swym nowym składzie, datującym się od roku 1906 zaraz w pierwszym swym sprawozdaniu za rok 1906 zaznaczył, że „Kasie w spekulację wdawać się nie wolno“ a więc, że uważałby wprost jako przekroczenie statutowych atrybucyi, gdyby fundusze wkładkowe w przedsiębiorstwa kopalniane „interesa w likwidacyi“, dalej angażował. Taką samą dyrektywę otrzymał Zarząd Kasy w uchwale Wysokiego Sejmu z 15. października 1907 i to pod rygorem, że inaczej absolutoryum odmówionem zostanie. Wykluczoną więc jest obawa, aby kiedykolwiek w przyszłości w tę martwą pozycję nowe fundusze wkładkowe zostały włożone.

Przeciwnie zarząd zdając sobie sprawę z problematyczności tego aktywu, dąży dla uzdrowienia bilansu do stopniowej jego w bilansie redukcji. Na ten cel poszły w latach 1906 do 1908 nadwyżki obrotowe samych kopalń — a w r. 1906 także ogólna nadwyżka obrotowa.

W latach 1907 i 1908 straty na spadku kursu efektów funduszu obrotowego — nie pokryte rezerwą specjalną — w pierwszym z nich w kwocie 235.069 koron 24 h., w drugim 241.039 koron 85 h., nie pozwoliły niestety na odpisy na interesach w likwidacyi kosztem ogólnej obrotowej nadwyżki.

Straty te jednak są czysto książkowe, zostaną przez podniesienie się kursu efektów wyrównane i nie zmieniają faktu, że kwoty nadwyżki obrotowej na ich pokrycie użyte efektywnie do Kasy wpłynęły i stały się dla niej źródłem pomnożenia dochodu.

Wzrost kapitału wkładkowego nie tylko zatem krajowi ze stanowiska poręki nie zagraża, ale zwolna i stopniowo przyczynia się do zmniejszenia jej aktualności.

Z powyższych powodów, jak niemniej z uwagi, że podwyższenie dotychczasowej gwarancji kraju za wkładki, stworzyć może rzeczowe warunki dla uchwalenia i przyspieszenia sanacji galicyjskiej Kasy oszczędności, Rada Wydziału krajowego postanowiła przychylić się do prośby Dyrekcyi Kasy, z ograniczeniem atoli podwyższenia do kwoty o 10,000.000 koron mniejszej, ze względu na to, że obecny stan wkładek nie usprawiedliwia jeszcze narazie potrzeby podniesienia gwarancji kraju aż do wysokości 120,000.000 koron.

Wydział krajowy wnosi zatem:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

„Sejm, zmieniając Art. IV. uchwały swej z 27. lutego 1899 (Dz. u. kr. Nr. 35), tudzież z dn. 18. listopada 1902 (Dz. u. kr. Nr. 100) i z dn. 7. listopada 1904 (Dz. u. kr. Nr. 54), postanawia:

Jak długo trwa gwarancja kraju w Art. I. powyższej uchwały z dn. 27. lutego 1899 (Dz. u. kraj. Nr. 35) określona, nie może stan kapitałów wkładkowych w galic. Kasie oszczędności we Lwowie ulokowanych, przewyższać sumy 110,000.000 koron.

Suma ta może być zmienioną tylko na podstawie uchwały Sejmu krajowego“.

Z Rady Wydziału Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:
St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:
Mieczysław Onyszkiewicz w. r.
Członek Wydziału krajowego.

